СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXIII. Ч. 199. Джерзи Ситі, Н. Дж., четвер, 27. серпня, 1925. VOL. XXXIII. No. 199. Jersey City, N. J., Tursday, August 27. 1925. THREE CENTS

Нові вуглеві переговори не дають надії на полагодження непорозуміння.

ГЕЙЗЕЛТОН, ПА., 25. серпня. — Конференція, до якої довели через свій Комітет Шіснайцяти бизнесмени з дистрикту твердого вугля, не дає великих надій, бо обі спорячі сторони стоять далі на непримиримім становищи.

Представники майнерів заявили перед комітетом, що майнери готові вести далі переговори лишень тоді, коли представники властителів копалень згодяться трактувати про предложені умови без огляду на те, який вплив буде мати нова умова на ціни вугля. На се представники властителів заявили, що вони на такі переговори не годяться, бо вони не будуть брати під увагу таких домагань, через які кошти вугля малиби підвисшитися.

Джан Луис, голова майнерської юнії, виголосив перед комітетом бизнесменів тригодинну промову, в котрій виказував, що властителі копалень уживають неправдивих чисел, щоби доказати своє становище. Він показував, що копальні роблять величезні зиски властителям, бо декотрі підприємства приносили навіть 137 процентів від вкладів.

КИТАЙСЬКА ВІЙНА В АМЕРИЦІ.

НЮ ЙОРК, 25. серпня. — Серед американських Китайців почалася знова завзята війна межи двома китайськими тайними товариствами, з котрих одно називається Гип Синґ, а друге Он Льонґ.

Війна почалася з бійки в Бостоні в ночі з неділі на понеділок. В бійці ранено двох Китайців і одного білого. Ворожнеча сейчас перенеслася до других міст, і досі „ґенґмени" ворогуючих зі собою „тонґів" вбили вже чотирох Китайців та ранили тяжко трох.

Поліції Ню Йорку, Бостону та й других міст тепер заняті виловлюванням ґерштів „тонґів" та нанятих ними „ґенґменів".

АКТОРСЬКИЙ ТАЛАН ПОМІГ ЙОМУ ПРИ РАБУНКУ.

НЮ ЙОРК, 25. серпня. — На один склеп підприємства „Атлентик енд Песифик" напало нині рано двох розбишаків. З револьверами в руках вони змірилися на двох склепових клерків, Пасару й Нечерта, та казали їм підняти руки в гору. Молодший Пасара підняв руки, а старший Нечерт завагався. Один з розбишак приложив револьвер до його ребер. В тій хвилі Нечерт крикнув: „Ох, моє серце, моє серце." З тим криком він став ходити по крамниці, немов людина, що дістала наглого серцевого нападу. Так він крутився по склепі, серед здивованих розбишаків, поки не дійшов до задних дверий. Тут він зараз кинувся на двір. Розбишаки знали, що він пішов кликати поліцію, і дали ногам знати.

Того самого дня здається таки ті самі опришки напали на склеп тої самої фірми в Нюарку, в стейті Ню Джерзі, і зрабували з нього всю готівку.

СТРАЙК ЕКСПРЕСМЕНІВ ВДАВСЯ.

НЮ ЙОРК, 25. серпня. — На страйк експресменів підприємств Ню Йорк Тренсфер Ко. та Весткот Експрес Ко. вийшли просто всі експересмени. Компаніям не лишилося нічого инчого, як замкнути офіси та ждати.

Тимчасом пакунки носять або самі подорожні або шофери автомобілів, які тепер роблять знаменитий бизнес. Перевозові компанії вже й побоюються, що страйк зверне публиці увагу на автомобіль як на найліпший спосіб перевожения пакунків. По домах розвозять пакунки Америкен Рейлвей Експрес.

На вид такого доспішного страйку почалися й собі орґанізувати портери пулманівських возів. Їх юнія відбула вже загальні збори, які й рішили зажадати підвишки заплати.

ВТРАЧЕНЕ ВЕСЛО КОШТУЄ ЖИТТЯ.

НЮ ЙОРК, 25. серпня. — Нюйорчанин Віліем Мелґеді втопився в Гекенсек Ривері, перевернувшися в воду з лодки. Пливучи лодкою, він забувся й пустив у воду весло. Стараючися опісля вхопити весло, він перевернув човно й потонув. Його товариш, що був з ним у лодці, умів пливати й виратувався.

КЛЕН ЗАЛИЦЯЄТЬСЯ ДО МУРИНІВ.

ВЕЛЧ, Вест Верджінія, 25. серпня. — Члени потайної орґанізації Ку-Клакс-Клена взяли в своїх одінях офіціяльну участь у похоронах Мурина Самуеля Обрі, котрий погиб підчас випадку в копальні. Сим поступком Клен хотів показати, що він не веде протирасової аґітації.

МОЛОДІ РОЗБИШАКИ.

ГВАЙТ ПЛЕЙНС, Ню Йорк, 25. серпня. — Перед стейтовий суд ставали обжаловані за намаганий рабунок два 18-літні хлопці Джеймс Килимейд та Норман Гем. Думали вони напасти на стацію зелізниці в Мавнт Вернон, але начальник стації прогнав їх револьвером. Заарештовані вони признались до вини. Суддя взяв під увагу їх молодий вік і пустив їх на волю, але поставив їх на 5-літну пробу; колиб за той час котрий з них поповнив злочин, то сейчас суддя видасть на нього вирок і за намаганий влом.

ГОТЕЛЬ ЗГОРІВ, А ВЛАСТИТЕЛЬ ПЛАТИТЬ ПОДАТОК.

АТЛЕНТИК СИТІ, Ню Джерзі, 25. серпня. — Повітова податкова рада постановила, що Колинс, властитель готелю Ботвел, що погорів 17. падолиста 1924. року, має платити готелевий податок за 1925. рік у сумі 143,000 долярів, бо після закона податок мається платити після оцінки з 1. жовтня, а тоді готель [illegible].

ЩО ТАКЕ ПОЛЬСЬКА ВОЄННА ФЛЬОТА?

Часопис „Ржечпосполіта" ч. 198 переповідає гадку „Дайтше Таґесцайтунґ" про недавній вибух і затоплення польського торпедовця „Кашуб". Німецький часопис пише, що вибух на кораблі був наслідком небувалих занедбань в машиновім відділі. Пишучи загалом про польську воєнну фльоту, висловлюєсь німецький часопис: „Так звана польська фльота має ні менше ні більше як дві канонірки, 4 лодки для усунення мін і 6 бувших німецьких торпедовців. Не вважаючи на цю просто смішну кількість боєвих одиниць — в Польщі говорять про велику фльоту і держать для неї — як виходить з урядових джерел — аж 5 адміралів, 248 офіцерів і 2000 моряків.

НА ПОЛЬСЬКО-СОВІТСЬКІЙ ГРАНИЦІ.

Акція партизан і збройні сутички між совітськими і польськими граничними війсками не переминаються. Дня 22. липня напав відділ партизан в повіті Дісна на польських пограничників, обсипавши їх вогнем крісів і скорострілів. На границі в повіті Кремінець наступила збройна польсько-совітська сутичка. Польський відділ забив кількох совітських жовнірів та одного старшого. Пущено в рух машинові кріси.

ТУРЕЦЬКИЙ СПОСІБ НА ХАБАРНИКІВ.

Хабарництво турецьких урядників не менше як Поляків. Тепер турецька влада, щоби викорінити хабарництво у своїх урядників, придумала для них спеціяльні однострої. Ці однострої іменно не мають цілком кишень.

ГОСПОДАРСЬКИЙ ЗІЗД У ЛЬВОВІ.

В суботу 25. липня ц. р. відбувся скликаний Головною Радою „Сільського Господаря" господарський зізд. Було на ньому заступлених 26 повітів. Виголошені на зізді реферати обнімали цілість господарського життя українського селянства та намічували шляхи до поправи того тяжкого положення, в якому знаходиться тепер українське село.

Велике зацікавлення порушеними в рефератах питаннями проявлялося в живій дискусії, яка відбувалась по рефератах.

Зізд висказався за негайною і конечною потребою відновлення самостійної станової орґанізації українських хліборобів.

По рефераті інж. Павликовського про земельну справу, в якому референт докладно обговорив новий польський законопроект про земельну реформу, та вказав на ці великі небезпеки, зізд ухвалив окрему резолюцію, в якій ствердив, що на наших землях нема зайвої землі. Навпаки, нігде в Европі нема такого перелюднення землі рільничим населенням, як у нас.

Українське селянство повинно негайно перевести орґанізацію для ведення успішної оборони належної йому землі.

Польська львівська поліція виказала теж неабияке зацікавлення господарським положенням українського села і прислала на зізд аж двох старших поважних комісарів, які пильно все записували, що балакано [illegible].

ПОСЛІДНИЙ ТИЖДЕНЬ В СПРАВІ ПРИНИМАННЯ ФОТОГРАФІЙ, ОГОЛОШЕНЬ ДО КАЛЄНДАРЯ НА 1926 Р.

Календар У. Н. Союза, який розходиться у многих тисячах примірників, є найліпшим середником до оголошувань поміж американськими Українцями. Хто має який бизнес, а залежить йому на тім, аби про нього знало як найбільше людий, повинен дати своє оголошенне до калєндаря У. Н. Союза. Ціни є вельми приступні, зваживши, що наклад буде виносити 20,000 примірників. Ціла сторона 34 кв. цалів, коштує $30.00; половина $15.00; чверть $10.00; осьма часть $5.00; перша і послідна сторона в части оголошень та середна на окладинці по $35.00. Хто хотівби в своїм оголошенню помістити також і фотографію, чи то свою чи свого бизнесу, мусить прислати з неї готову до друку клішу; коли ні, то поносить кошт виготовлення такої кліші з фотоґрафії то значить, що його оголошенне буде о стільки дорозше коштувати, скільки виносить кошт виготовлення з фотографії друкарської кліші.

Текст оголошень мусить находитися в редакції по день 15. серпня б. р. Гроші за оголошення належить посилати рівночасно. Оголошення на кредит безусловно не будуть друкуватися.

Фотоґрафії братств і товариств. Відділи У. Н. Союза, а також кружки співацькі і театральні, школи, банди, які суть при відділах У. Н. Союза (если який кружок, співацьке товариство і т. п. не есть при відділі У. Н. Союза, таких після ухвали не буде поміщуватись у календари), хотілиб аби їх фотоґрафії були поміщені в календари на 1926 рік, зволять їх прислати на адресу „Свободи" найдальше по день 31. серпня б. р. Рівночасно проситься прислати з фотоґрафією чек або моні-ордер виписаний на імя „Свободи", на суму $10.00. Сі гроші ужиється на покритте коштів виготовлення з фотоґрафії друкарської кліші. Місце в календари безплатно.

Всі фотоґрафії мусять бути добре опаковані.

Вс. письма належить адресувати:

„SVOBODA"
83 Grand Street. Jersey City, N. J.

РАДЯНСЬКА ФЛЬОТА МАНЕВРУЄ.

Радянсько-українська фльота на Чорному морі робить приготовання до великих маневрів, які відбудуться вже в скорім часі в околицях Одеси. Фльота хоче задемонструвати свою силу румунським грабіжникам. Від кількох днів фльота освітлює своїми рефлекторами румунський беріг.

ЗАРОБОК ЖЕБРАКІВ.

Член соціольоґічного департаменту на шікаґовськім університеті, Фрейд, скінчив недавно розсліди в способах життя і зарібків прошаків (жебраків) в Шікаґо, Ілл. З його розслідів показується, що деякі вправні прошаки витягають проханням з людських кишень по двіста дол. денно, а менше вправні лишень 11 долярів [illegible].

ПОЛЬСЬКІ МІНІСТРИ РОБЛЯТЬ ІНТЕРЕС.

Варшавський часопис „Ржечпосполіта" ч. 195. приносить цікаві відомости про „сотикові" інтереси деяких польських міністрів, віцеміністрів, соймових послів і т. д.

Інтерес полягає на тім, що названі достойники винаймили від держави парцелі в кольонії ім. Станіца і платять титулом аренди по кілька сотиків (грошів) на рік. Деякі з тих винаємців сиділи в правительстві і — в цього самого правительства винаймали, договорювались. Але виторгували: віцеміністр залізниць Юліян Еберґардт „винаймив" парцелю ч. 253 і з трудом сплачує за неї **річно 11 сотиків.** Презес варшавської дирекції залізниць Мікульскі, як молодший рангою, взяв парцелю меншу, хоч платить порядну суму: **3 (три) сотики річно.**

Таких винаємців, що стягаються на ті останні сотики (бо грубшими грішми неможливо заплатити), є 80. Є між ними теж міністер Рибчиньскі, Зачек, посол Ануш і т. д. Крім цього є в тім „сотиковім списі" багато міністерських кревняків, кревнячок, вуйків, цьоць і т. д., які гідно заступають міністерські особи.

Навіть один з теперішних міністрів, який завідує такими справами, а призвища котрого „Ржечпосполіта" не подає — і той винаймає парцелю ч. 62 і платить річно **без розкладання на рати аж 10 сотиків.**

ПРОТЕСТ ПРОТИ ВИЗИСКУ.

В селі Ляшки завязані рудецького повіту вибух рільний страйк. Власник двірського обшару п. Павельскі платив по 40 до 50 ґрошів за 12 до 14 годин праці. Зовсім зрозуміло, що одиноким протестом проти такого безсоромного визиску був рільний страйк. Страйком кермує Селянська Спілка, яка старається недопустити до яких небудь ексцесів, але разом з тим піддержує робітників, що залишилися без праці. Обшарник спровадив був робітників з мостиського повіту, але ті не станули до роботи. На страйк заноситься також в селі Мільчицях тогож повіту.

ГЕНІЯЛЬНИЙ БОЖЕВІЛЬНИЙ.

В домі для божевільних в Бельфаст (Ірляндія) находиться хорий інжинір, що буде мабуть найважніщим винахідником Ірляндії. Його умова недуга невилічима, але від часу, коли він находиться в домі для божевільних, не перестав робити надзвичайні відкриття і технічні винаходи. Всі ті його винаходи використала адміністрація лічниці. Через упрощення багатьох апаратів, зроблене тим інжиніром, лічниця заощадила собі багато видатків.

ДЕЯКІ ФРАНЦУЗИ МАЮТЬ СУМЛІННЯ.

Цими днями оголошено в Парижі два протести, підписані великим числом французьких знаменитостей, особливож письменників. Один протест звернений проти війни і політики Франції в Мароку, другий проти немилосерного поступовання з Німеччиною.

ДОБРЕ ГРАВ.

Граф Гогенштайн у Відні програв пятнайцять міліярдів австрійських корон. [illegible]

Невдача француско-польської „балтійської" політики.

МОСКВА, 25. серпня. — За почином Франції Польща скликала була конференцію, в якій крім неї взяли участь Фінляндія, Естонія і Латвія.

Польща вже була приєднала на свою сторону Естонію і хотіла заключити 4-державний союз проти совєтської Росії під покровом Франції.

Проти того пляну виступила російська совєтська влада і Анґлія і представники балтійських держав покинули конференцію.

ЗАБИРАЮТЬСЯ З РУРЩИНИ.

ДІССЕЛДОРФ, Німеччина, 25. серпня.—Французькі і бельґійські війска забрались уже нині з руських міст Діссeлдорфа, Дуісбурґа і Рурорта.

ХОТЯТЬ ПРОГОНИТИ ЧУЖИНЦІВ З ПАРИЖА.

ПАРИЖ, 25. серпня. — Тутешня поліція постановила провірити карти тотожности чужинців, які тут проживають з довшого часу, і прогнати небажані одиниці. До таких належить богато Італійців, Поляків, Болгарів та Африканців, які мають чорні рекорди з причини крадіжий, ґрабіжий та убийств.

ЩЕ ХОТЯТЬ ПЛИСТИ.

ПАРИЖ, 25. серпня. — Панна Ґертруда Едерле, Німка з Ню Йорку, вправляється знову і хоче пробувати переплисти Анґлійський канал вдруґе дня 31-ого с. м. або 1-ого вересня.

Зновуж з Лондону повідомляють, що з Анґлії до Франції пробувала переплисти канал панна Мерседес Ґляйцер, яка одначе покинула плавбу, перепливши 7 миль.

КАСУЮТЬ ОПЛАТИ ЗА ВІЗА.

БЕРЛІН, 25. серпня. — Сього тижня правительства Злучених Держав і Німеччини підпишуть умову, на основі якої скасують взаїмно оплати за віза на пашпорти до Німеччини і до Злучених Держав.

Постанова має увійти в житте вже 1-ого вересня с. р.

ЦЕРКВА І ВІЙНА.

СТОКГОЛМ, столиця Швеції, 25. серпня. — Сьогодня говорив на універсальному християнському конґресі нюйорський епископ Чарлз Г. Брент.

Він сказав у своїй промові, що церква се наймогутнійший чинник в боротьбі для поставлення війни поза законом.

СУДЯТЬ КОМУНІСТІВ.

СОФІЯ, столиця Болгарії, 25. серпня. — В малому місті Тірнові буде процес проти 500 комуністів.

Обжалувані сиділи в тюрмі ще від часу убиття прем'єра Стамбулійського в липні, 1923.

СЕМЕНОВ В ЯПОНІЇ.

ТОКІО, столиця Японії, 25. серпня. — Сюди приїхав бувший сибірський ґенерал Семенов, котрий довший час воював проти большевиків. Він хоче стати японським горожанином, а відтак виїхати до Монґолії, де большевики дали йому концесії.

КОНФЕРЕНЦІЯ В СПРАВІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРАНИЦЬ.

БЕРЛІН, 25. серпня. — З достовірних жерел запевняють, що на другий місяць буде в Лозанні, у Швайцарії, конференція у справі забезпечення німецько-французької границі.

ЗА ЗЛУКОЮ АВСТРІЇ З НІМЕЧЧИНОЮ.

БЕРЛІН, 25. серпня. — Відсі виїхав голова німецького парляменту Павло Лебе, 40 послів і 400 членів німецько-австрійського товариства до Відня на велику демонстрацію Австрійсько-Німецького Народного Союза, яка там буде в слідуючу неділю.

Ся демонстрація буде заявою перед світом, що Австрія хоче злучитися з Німеччиною.

Павло Лебе відтак поїде до Франції і до Америки пропаґувати сю гадку злуки.

ВИСВИСТАЛИ КРАССІНА.

ПАРИЖ, 25. серпня. — Російський большевицький амбасадор Леонід Крассін тепер на вакаціях у Віллерсір-Мер з жінкою і дочками. Коли він там забавлявся і пив вино, пізнали його грузинські і російські еміґранти і зачали кричати: Най жиє Грузія. Геть з Крассіном і большевиками! Перед криком і свистом публики, яка приєдналась до демонстрантів, мусів Крассін втікати в купелевому одязі.

ФРАНЦУЗИ У ВІЙНІ В СИРІЇ.

ПАРИЖ, 25. серпня. — Французька влада не признає, що французьке війско стратило 2,000 душ в боях проти повстанців у Сирії (в Азії, в північній части Арабії), одначе і не заперечує сього, але одночасно висилає туди щораз більше своїх війск.

ПОЛЕКШІ ДЛЯ УЧЕНИХ.

МОСКВА, 24. серпня. — Російська совєтська влада признала полекші для спеціялістів, техніків і учених, призначуючи їм більші платні і привилеї для їх дітий у школах.

ПОЛЬСЬКИЙ ЗЛОТИЙ ХИТАЄТЬСЯ.

ПАРИЖ, 24. серпня. — Польський злотий на тутешній біржі хитається. Вчера продавано тут польські злоті по 18 американських центів, а сьогодня ціна трохи підскочила і була вже 19 центів. (Нормальна ціна 19.3 американського цента).

(Польський уряд розіслав своїм закордонним послам гроші аби пильнували і старались, щоб польськ[illegible] на біржах, але се тільки їм поможе).

"SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.

Edited by Editorial Committee.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office at Jersey City, N. J. on March 30, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES:		ПЕРЕДПЛАТА	
Single copies: Three cents a copy.		Поодинокі числа три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За кожду зміну адреси платиться 10 центів.

За оголошення редакція не відповідає.

В Канаді належить висилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У. Н. Союза: 1838 Montgomery.

Адреса: "SVOBODA", 83 GRAND STREET, JERSEY CITY, N. J.

ПРИЧИНОК ДО ОКУПАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ МОСКВИ НА УКРАЇНІ

З Харкова доносять телеґрами, що так званий український центральний виконавчий комітет постановив отворити на Україні спеціяльні російські місцеві повітові суди, в котрих урядовою мовою має бути не українська, а чужа: в 6 судах буде урядовою мовою польська, в 30 жидівська, в 4 болгарська, а в 4 грецька. В сих судах буде ся мова вживана виключно. Як каже телеґрама, се зарядженне видано на те, щоби вдоволити потреби населення національних менчостий.

Відомо, коли Поляки, Жиди, Болгари й Греки не вміють по українськи або хочуть говорити своєю мовою в суді, то в їх домаганню вживати своєї мови в суді нема нічого кривдячого для Українців. Говорити всюди тою мовою, якої людину вчила рідна мати, се звичайне бажанне кождої, здорово розвиненої людини. Колиж вона вживає сеї мови в приватнім обходженню, то тим більше буде вона старатися, щоби сеї мови було її вільно вживати перед судом, де від належитого вислову своєї думки залежить часто важний присуд.

Та хоча стремління Поляків, Жидів, Болгарів і Греків на Україні до вживання своїх мов у судах не є нічим дивним, та все таки дивним являється поспіх „українського уряду" заводити спеціяльні суди для сих національностий. А дивним мусить видаватися сей роспорядок тому, бо не на одній Україні є національні менчости. Є преціньь Жиди й в Великоросії, і є їх там тепер певно в половину того, що на Україні, а преціньь про жидівські суди на Великоросії не чувати. Є в Великоросії Німців кілька міліонів, але про спеціяльні німецькі суди в Московщині не чувати. Є серед Великоросії самих Українців коло шість міліонів (після большевицької статистики), а преціньь телеґрами з Москви не доносять про спеціяльні суди для Українців у Московщині, деби Українці могли вживати української мови так, як можуть Поляки або Жиди вживати в спеціяльних польських чи жидівських судах на Україні.

Заключенне зі сього ясне. Видно, національні менчости в Росії трактує большевицька влада інакше, як їх трактується на Україні. Видно, національні менчости на Україні старається піддержати в їх національности, а національні менчости в Московщині старається затерти, перемінити чим скорше на Москалів, помосковщити.

Основа сеї політики відома. Видно з неї, як на долоні, що теперішний московський уряд, хоча большевицький, стоїть на тім самім становищи, на якім стояв попередний, царський уряд. Хоча суспільна програма большевиків зовсім відмінна від царів, та їх націоналістична політика зовсім однакова. Як царі, так і большевицькі комісарі в Москві стоять на становищи, що прекрасна Україна не сміє відорватися від Москви, що вона має на все лишитися під панованнем Росії. Щоби сього Росія могла доконати, скріплюється московський елемент у Московщині, а ослабляється всіми способами український елемент на Україні. На Московщині московщиться всі національні менчости, які там попали островами серед московського моря, а зате на Україні всі національні менчости піддержується в їх національній відрубности, даючи сим менчостям такі права, яких не має навіть українська більшість. Москва сподіється, що такою політикою вона розведе гризню й ненависть межи Українцями а тими національними менчостями на Україні, яких широкі права є щоденною пригадкою українського приниження, української безправности. Йдучи давними дорогами царської політики, Москва сіє далі роздор межи Українцями та національними менчостями. Вона надіється, що коли Українці будуть ненавидітися з живучими побіч них Жидами, Поляками, Греками й Болгарами, то Москві буде тоді можна над Україною панувати без найменчого труду.

Як сказано, політика большевицького уряду не ріжниться тут від політики царської, котрої вислідом були українські протижидівські погроми, а відтак заваленне української національної самостійности. Не ріжниться теж московська большевицька політика від політики других гнобителів. Тої самісінької політики: „Наперед розділюй, а відтак пануй" держалися австрійські Габсбурги, котрі навіть свого часу чванилися, що вони не потребують давати своїм народам прав, бо вони потрафлять панувати над ними, цькуючи один народ проти другого. Сеї політики держиться нині Польща в Галичині, коли вона думає посварити зі собою Жидів з другими „національними менчостями" та коли вона заключує конкордат з Римом. Сеї політики держиться всякий гнобитель, на котрому трясеться шкіра, що його панованне може скоро скінчитися.

Історія Австрії, Туреччини, давної еспанської імперії, все те історії натровлювання одного народа на другий. Але все те разом з тим історія безплодности сеї політики. Московські большевики навчилися від давних панів, що таким тровленнем можна довго панувати, але не навчилися, що не все. Історичний момент порахунку, хоч пізно, але все таки приходить.

БОРОТЬБА ЗА ГОСПОДАРСЬКЕ ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПІД ПОЛЬЩЕЮ І УЧАСТЬ УКРАЇНЦІВ-ЕМІҐРАНТІВ В АМЕРИЦІ

(Стаття надіслана зі старого краю).

Весь довоєнний господарський, хоч і не великий доробок Українців в Галичині знищила світова війна. Всі господарські спілки, так споживчі, як кредитові, бо промислових в нас ще не було, завмерли. Війна принесла з собою ще й загальне зубожіння населення, як неминучий наслідок відняття робучих сил від продуктивної праці в господарстві і промислі, до чого причинилось у нас в ще більшій мірі й те, що ціла територія Галичини була саме через весь час побоєвищем, на якім ні свій ні ворог не щадив ні майна ні життя.

Війна минулась. По інших краях зачалась відбудова господарського життя, уряди кождого краю, що брав участь у війні, звернули всю свою увагу і енерґію в тім напрямі, щоби вистаратись відповідних кредитів на відбудову свого господарства, лиш у нас, де того було найбільше треба, не було кому про те подбати. Польський уряд загарбавши нашу країну дав поміч, але не українському населенню, а обшарникам. Та не конець на тім. Чого не вспіла знищити війна, те докінчила фінансова, польська господарка. Обезцінення гроша, невиносимі податки, стягані безоглядно, примусили наше селянське населення позбути послідні засоби поживи і послідний живий інвентар, хоч би се була і одинока, перехована через війну корова. А до того всего послідував неврожай 1924 р., який нужду нашого хлібороба довів до найвисшого степення. Голод, небувалий від часу паньщини гість, заглянув знов під сільську стріху, а на переднівку сего року дійшло до того, що люде, щоби уйти голодовій смерти, стали продавати всяким спекулянтам-пявкам сподіваний урожай за безцін. Для приміру: на переднівку сего року платили люди за 100 кґ. пшениці 40 до 50 зл.т. є около 8 до 10 долярів, але, що не мали готівки, а позичити не було де, то були примушені рівночасно продати сподіваний урожай, а то 100 кґ. пшениці і 200 кґ. жита за ту саму суму, себ-то міняли 100 кґ. збіжа за 300 кґ. І хоч сегорічний урожай дуже гарний, то він не в силі нагородити ударів минулих літ, а то тим більше, що червневі зливи спричинили в багато околицях необчислимі шкоди.

Отсе коротка ілюстрація господарського стану нашого села, а що наш нарід в переважаючій більшости селяне, то тим самим стану нашого народу під Польщею. Що серед таких обставин широке поле отвирається всяким пявкам до визиску, се загально звісна річ. Лихварські відсотки від позичених грошей, лихварські ціни від даних на кредит товарів, лихварський зарібок купців збіжа, худоби і инших продуктів села, яке мусить все те продати, хоч би за безцін, щоби віддати таки по більшій части тимже самим пявкам бодай лихварські відсотки, і заплатити податки, отсе невідлучні товаришки нужди, які вганяють наше село в ще більшу біду. А хто попав раз в сіти лихвара, тому тяжко з них вимотатися. Се знають найкраще таки наші еміґранти в Америці, бо й вони в переважаючій части втікли туди з тоїж причини.

Нинішне положення нашого села погіршилося ще й з инших причин. Наше село було і є голодне на землю. Не маючи своєї, заробляли без-і малоземельні на панській землі. Але і сей заробок, чим дальше тим більше уривається з причини парцеляцій дворів межи спроваджуваних кольоністів-Поляків, а наслідувати давний спо[illegible] еміґрації до Америки зі загально звісних причин нині не можливо.

Отсе те незавидне положення, в якім неслід бездільно гаяти часу. Конечно негайно взятися за працю нам всім як в краю, так і поза ним, щоби спільними силами промостити дорогу з цеї грязюки. На чужу поміч покладатися годі, коли не хочемо потонути. Що самі зробимо, те й буде! Перш за все треба нам охоронитись від лихварів, а друге треба створити нагороду за втрачене жерело зарібку. Одно і друге осягнемо лише тоді, коли створимо сильні кредитові інституції (каси) для охорони перед кредитовим визиском, сильні господарсько-торговельні інституції, які достарчають селови все, що село потребує купити, а куплять від него все, що воно мусить продати, вилучаючи цілий ланцюх посередників, дотеперішних визискувачів, і коли створимо свої промислові підприємства, які опрацьовувати будуть сирі продукти нашого села, даючи заробок без- і малоземельним в тихже, одним словом, коли ми визволимося на господарськім поли, себто перейдемо від використовуваного кольоніяльного народу, яким ми нині фактично є в повнім того слова значінню, до культурного, розумного господаря у своїй країні. І хоч осягненне сеї цїли вимагає надлюдських зусиль і часу богато літ, то все таки ми мусимо її осягнути, бо перед нами стоїть або добути, або дома не бути!

А початок вже зроблений таки в краю. Серед найбільшої біди, серед найбільшого визиску матеріяльного і гнету політичного повоєнних літ, взялася горстка ідейних людий за ту тяжку працю. Село врозуміло їх і нині з великим розгоном в цілім краю йде праця над зорґанізованням в першій мірі споживчо-господарських і кредитових кооператив. Ба, що більше, є вже навіть в далі спроби і промислових кооперативних підприємств.

По селах, де знайдеться один-двох енерґічнійших людий, там повстає споживчо-господарська кооператива; до неї вступають як члени громадяне, вносячи уділи переважно по 5 зл. п. Сільські кооперативи зачинають від торговлі споживчими товарами, бо се ще найлекше вести і можна обійтися без великого капіталу. В цїли спільного накупу товарів і плянового поширення кооперативного руху лучаться сільські кооперативи в Повітовий Союз Кооператив, вносячи до него половину уділів. Крім гуртівні товарів веде ще Повіт. Союз кооп. відділ орґанізаційний, який переводить часту ревізію в істнуючих вже кооперативах, звертаючи їм при тій нагоді увагу на їх хиби, помагає при замкненню річних рахунків, заступає їх перед адміністраційними і податковими властями і т. д. та підготовляє поле під заснованне нових кооператив. Вершок орґанізації під торговельним зглядом творить Центрсоюз, а під орґанізаційним Краєвий Союз Ревізійний у Львові. Центрсоюз утворили Повітові Союзи Кооператив, вкладаючи до него як уділи 50 зл. на 100 членів сільських кооператив свого повіта, щоби сей міг, зібравши в той спосіб більший капітал, гуртово для них накуповувати товар прямо з першої руки т. є. прямо у фабриканта чи у імпортера з заморя, поки нагромадиться стільки капіталу, що ми самі у власних фабриках будемо могли продукувати потрібний нам товар та поки зможемо самі взятися за імпорт потрібних нам кольоніяльних товарів з заморя. Краєвий Союз Ревізійний за те відомий вже загально з передвоєнних часів. Він передбачений законом для проведення ревізій в кооперативах кождого роду, які вступили в його члени і підчинились йому. З ревізійною працею Краєвого Союза тісно вяжеться і ідейна орґанізаційна праця. Під тим оглядом положив Краєвий Союз Ревізійний неоцінені заслуги на полі нашого економічного відродження і сповняє свою працю дальше як найкрасше.

За те кредитові кооперативи, які перед війною у нас так гарно розвивалися, остають ще нині далеко позаду мимо того, що вони є так важні і що вони самі являються неначе живчиком господарства кождого народу. На се склалось богато причин, а найголовнійшою з них є цілковита руїна майже всіх наших передвоєнних кредитових інституцій, яка наступила через обезцінення гроша протягом війни і по ній. Читач, що не бачив на власні очи, як в практиці відбувався сей процес, зрозуміє найкраще все на примірі. Отже сей, що позичив в касі в 1924 р. 1000 корон австрійських на 7% на рік і купив за те 2 морґи найліпшого поля, віддав з кінцем 1923 р. свій довг разом з відсотками, грішми, які вторгував за 2 курячі яйця. Так навіть стотисячні капітали наших кредитових інституцій стопились до кількох сотиків. Се безглуздя обезцінення гроша (інфляційної політики польського уряду) тревало до половини 1924 р. і не давало змоги і думати про відбудову наших кредитових інституцій. Доперва заведенне польського злотого і дозволенне уряду зіставляти біланс кредитових інституцій, як також уділяти і стягати позички (новоуділені) з перечисленням на чужу, сталу валюту (у нас в Галичині улюблений американський доляр) змінили ситуацію. Знова стали відживати давні наші каси, передівсім по містах, але їх оборот ще дуже малий, бо охочих позичати богато, а вкладів ощадности, через загальне зубожінне населення, мало.

Отсе той початок нашої господарської орґанізації, який вже нині виказує богато успіхів, а в будуччині заповідає певне осягненне цїли. Нинішні наслідки проявляються в тім, що ціни товарів пішли так по селах, як і повітових містах, де заложені кооперативи і союзи кооператив, в долину, бо дрібні, сільські склепарі і гуртівники по повітових містах побачили, що се не жарти, що їм поволи виховзується з рук їх заробіток та, щоби знищити своїх нових конкурентів, дали конкуренційні ціни. І передівсім Повітові Союзи і Центросоюз стоять нині в нерівній конкуренційній боротьбі з гуртівниками у Львові і по повітових містах. Нерівна та боротьба тим, що ті кооперативні орґанізації мають на закупно товару за мало готівки, щоби могли закуповувати його прямо з перших рук, так як се роблять гуртівники-Жиди. Коли в повіті є 30 сільських кооператив, які мають по 100 членів з уділами по 5 зл., то тоді, числячи, що сільські кооперативи віддають половину своїх уділів до Повітового Союза, розпоряджає сей всьою сумою 7500 зл. п. то є 1442 амер. долярів, а се вистарчить заледво прим. на закупно чверть ваґона мила. Тому то так Повітові Союзи, як і Центрсоюз мусять помагати собі дорогими кредитами, а деякий товар змушені брати таки у своїх конкурентів, місцевих гуртівників. Недостаток готівки спиняє розвій нашої господарської, кооперативної орґанізації і сему муситься зарадити. Спосіб, в який се може статися, виплилває таки з повисшого. Він повинен опертися з одної сторони на чисто кооперативних основах, з другої сягнути до тимчасових помічних средств. Чисто кооперативні основи полягати мусять на тім, що сільські кооперативи мусять придбати більше членів, а в селах, де ще нема кооперативи, там мусить повстати така. Тим готівка Повіт. Союзів бодай подвоїться, однак не зросте ще до потрібної висоти. Щоби осягнути повний успіх в короткім часі, треба конче сягнути до помічних средств і здобути межи членами і приятелями кооперації, з якою так тісно звязане наше господарське відродження взагалі, дешевий кредит, який би замінив нинішний дорогий кредит. В тім можуть нині помочи передівсім Українці в Америці. Вам не слід рівнодушно приглядатися до сего господарського бою за економічне визволенне Ваших братів в краю. Ви повинні, як се зробили ранійше Ірляндці, станути в ряди борців! Не чекайте, аж знеможеться Ваш брат і виселений пристане, але засягніть до бою в його самім розгарі, тоді і Ваш причинок стане тим цінніймим і буде як слід оцінений загалом. В кооперації нема ані сварок політичних партій, ні ріжниць релігійних переконань; ми в кооперацеї боремось за кращу долю цілого народу, а се так високий ідеал для кождого члена нації, що не сміє бути ні одного Українця, який би не взяв в тій боротьбі участи.

В який же спосіб повинні причинитися до так важної справи Українці в Америці? Чи дорогою збірок, як на ріжні культурні цїли? Ні! Ми в кооперації стремимо до кращого майбутнього дорогою охорони перед визиском і дорогою ощадности. Кождий чоловік старається відложити бодай часть зі своїх приходів, щоби забезпечитися на лиху годину. Свої ощадности вкладає кождий член нації до своїх кас. Тим то і сума всіх ощадностей, зібраних по касах даного народу, свідчить про господарський стан того народу. А у нас? Ми хоч і щадимо, то вкладаємо до чужих кас. Ми не маємо зрозуміння, що ощадностию кождого члена нації зростає добробут його власний і добробут цілої нації. Культурні нації, які добре розуміють сей закон, строго його придержуються. Ба навіть використовувані нації, на які ми звикли дивитися до певної міри згори, зрозуміли сей закон, сю дорогу до господарського визволення і підняли за ню боротьбу. Маю на думці революцію в Хінах, яка в основах має чисто господарський підклад. А хибаж ми гірші за них?! В краю положені певні підвалини під наше господарське визволенне, час і Українцям еміґрантам причинитись до дальшої будови. Най не буде Українця еміґранта з Галичини, який не вложив би до української каси і до Повітового Союза кооператив свого повіту бодай части своїх ощадностей. Се не викинений гріш, тим не потерпить ніхто втрати, а противно кожда сторона лише зискає. Зискає вкладаючий, бо вклад буде йому процентуватися 4 рази більшим процентом, чим в Америці, зискає на тім також край, бо се поможе йому в його боротьбі з визиском. Вкладаючий еміґрант, що нині вложив до української каси в Галичині, або до Повітового Союза Кооператив $40, які опроцентуються йому нині законом дозволеним процентом 15% на рік, буде мати по році $46, по двох літах $52.90, по трох літах $60.83, по чотирох літах $96.95, а по пятьох роках сей вклад йому вже подвоїться, бо зросте на суму $80.44. Отже до діла! Кождий, що зрозумів свою власну користь, а рівночасно сю високу ідею господарського визволення свого народу, хай стає її апостолом! Най кождий зачинає від себе самого і перешле часть своїх ощадностей до української каси, а часть до Повітового Союза Кооператив в своїм повіті, а опісля най запитає своїх знакомих, чи вже те саме зробили. Тому, що каси по повітових містах мають ріжні назви, найкраще посилати вкладки ощадности до них і до Повітових Союзів Кооператив через „Дністер" кооперативний банк, у Львові, ул. Руська ч. 20. з зазначенням призначення посилки. При тім треба подати свою точну адресу, щоби інституція, що одержить гроші, могла повідомити посилаючого, що вкладка ощадности дійшла. Кождому вкладаючому буде виставлена книжка ощадности, яка буде переховуватись таки в тій же інституції, або буде передана особі, яку вкаже посилаючий, на те, щоби можна було дописувати відсотки за минулий рік.

В українських часописях в Америці появилась була перед кількома місяцями стаття Др. Волод. Галана, після якої визначено навіть нагороду за опрацьованне пляну, в який спосіб найкраще може помочи Америка краєви, в його економічнім відродженню — отсе й відповідь на найголовнійшу точку одного з робітників на кооперативнім поли в краю.

І. Г.

ПЕРЕПИСКА РЕДАКЦІЇ.

Т. Липка, Фрекфорд, Па. — Радім помогти Вам, але просимо подати нам до Вашої відозви, де сей читальняний дім має бути поставлений, хто є членами Вашого комітету та яка його адреса.

И. С. Курт. Бей. — У Вашому першому листі не було подано докладно тих всіх інформацій, які Ви даєте тепер. Подати їх тепер зайве. Від їх справлення справа не зміниться.

Л. Д. Норгемптон, Па. — Книжочку, як стати горожанином Злучених Держав можна можна дістати в книгарні Свободи. Коштує 30 центів.

З ЛИСТА З ЕВРОПИ.

Один із земляків в Ню Йорку передав нам до друку отсей вимок з листа, який щойно одержав з Европи:

Мушу вам сповістити одну тяжку й болючу новину. Недавно попав до рук Чеки наш старий партійний і активний борець за українську державнісіть полк. Н. Н. Подробиць ми ще не знаємо, але згодом Д. мабудь Вам про це напише.

Ми вже давно вживаємо заходів до видання дво-тижневика „Обєднання", але все ніяк не можна зібрати відповідної скількости грошей. Тепер робимо героїчні зусилля; йдемо просто на жертви, аби видання почати, й гадаємо, що за півтора місяця наше „Обєднання" світ побачить.

Українська еміграція в Румунії готується до третьої конференції, яка має відбутися знову таки в Букарешті, 12—15 вересня с. р. Вирішено запросити на цю конференцію представників української еміграції й з інших країн. Може таким чином вдасться хутчійше посунути наперед справу з утворенням Всеукраїнського Національного Центру. За останні роки нами в цьому напрямку зроблено досить велику підготовчу працю. В Румунії й Польщі ця справа була принята дуже прихильно, і зроблено багато для її закінчення, але в інших країнах щось затримується, особливо в Чехії.

Отщо звідти пише наш видатний громадянин: „Тут виникає дуже важлива думка заманіфестувати колективну відданість української еміграції ідеї української державної незалежности, бо під впливом деяких помилкових кроків Шаповала, який зробив згоду з російськими ес-ерами з приводу „федерації", в ріжних політичних колах Заходу почала ширитись опінія, що впливові українські партії відмовляються від самостійности й готові йти на ріжні федеративні комбінації. Є на увазі виробити проект відозви, який буде підписаний усіми українськими організаціями і потім поданий до загального відома... Федеративні впливи тут у великій моді. Окрім Шаповалівської ґрупки цією хоробою дійсно хоріють деякі професори (Одарченко, Мицюк, Лащенко, Бородаєвський, і дехто з Галичан); не в напрямку федеративних заяв політичного характеру, а в запобіганню ласки в російської професури, та участи в ріжних російських установах. Крім того тут істнує велика російська організація „Общество русской культури", в якій є секція „малоросійськая", що складається з наших маляросів і їх там дійсно — гибель. Треба сказати, що Чехи цим всім федеративним тенденціям співчувають надзвичайно. Вони всі, незалежно від своїх політичних поглядів федералісти, особливо відносно Росії... Але все наше українське громадянство рішучо проти цього і навіть ес-ери, що викинули Шаповала з партії. Між іншим студенти підготовляють бойкот тих професорів, що бігають до Росіян".

* *

З того листа видно, що серед української придніпрянської еміграції в европейських державах проявляються і звороти до федерації, а саме федерації України з Московщиною. Та замітне, що сі звороти не з власного почину, а в угоду російським ес-ерам (соціялістам революціонерам), чи виразнійше Керенському, а також Чехам, відомим з русофільства. Отже крім федералістів большевиків маємо ще й федералістів есерів. Всі вони звуться федералістами українськими, а на ділі вони федералісти московські, бо федерація України з Москвою се-ж федерація московська, де Москва має царити, а Україна має бути тільки її складовою провінцією. І се діється тоді, коли українська громадська думка відкидає навіть саму гадку про федерацію.

ДОПИСИ.

НЮ ЙОРК, Н. Й.

До віндоклінерів в Ню Йорку.

Товариші!

Довідуємось, що боси збирають значний фонд в ціли затакування юнії. Їм вже приприкрились юнійні умовини, ізза яких змушені давати більшу платню та обходитися з робітниками як з людьми. Вони знають, що колиб юнії не було, то вони могли-б вимусити на робітниках поодиноко корисні для себе условини. Одинокою річю, що стоїть поміж босом а абсолютною його контролею над робітниками є юнія і тому Вам зрозуміло, що одинокою ціллю, для якої вони збирають значні фонди, є приготовитись до боротьби проти більшої платні та красщих умовин праці.

Що Ви з тим зробите?

Боси тепер вповні зорганізовані в одну асоціяцію. Наші побіди над асоціяціями босів в минувшині принесли Вам користь. Але ми остерігаємо Вас, що проти солідарности босів мусить бути поставлена ще більша солідарність робітників.

Не думайте, що красші умовини праці та висща платня прийшли самі від себе. Нам забрало богато років, щоб це осягнути, і коли Ви не злучитеся з нами до боротьби проти нових атаків зі сторони босів, то можете понести страту, за яку будете жалувати, коли вже буде запізно.

Ми відзиваємось до Вашої мужности: Випростуйтеся, станьте твердо на ноги та будьте одними з тих, що шукають не лиш своїх прав, але беруть також на себе й обовязки. Правдою є, що богато робітників при чищенню вікон користало з прав без виконування обовязків. Більша платня, яку Ви одержуєте та меньші години праці, є вислідом нашої роботи. Ми готові дальше вести тягар тої роботи, але коли боси зійшлися в одну асоціяцію, то й ми взиваємо Вас злучити свою силу з нашою і в той спосіб побороти силу босів. Всі вони отверто або тайно вступили до асоціяції. **Ви мусите вступити до юнії.**

Ми маємо богато більше сказати Вам, чого не можна тепер тут писати. Прийдіть до офісу юнії при 217 Е. 6-тій улиці, Ню Йорк, колинебудь перед 5. годиною пополудні, а ми роскажемо Вам про все, що тепер робиться.

Приходіть всі!

З товариським привітом

Юнія Віндоклінерів (Віндов Клінерс Протектив Юніон) Локал ч. 8.

Дмитро Присяжнюк, голова.

ЗБОРИ ДЯКО-УЧИТЕЛІВ.

ДО ВСІХ УКРАЇНСЬКИХ ГРЕЦЬКО - КАТОЛИЦЬКИХ ДЯКО-УЧИТЕЛІВ У ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ.

Коли ми видвигнули гадку про організацію нашого стану дяко-учительського, ми були свідомі того, що така організація мусить бути. Бо без такої організації ми не можемо дійти до поліпшення нашого знання ані себе підтримати на добрім становиску.

Ми дяко-учителі, працюємо тут поверх сорок літ; плекаємо молоде поколінне освітою; і тільки нашою працею ми змогли підтримати се поколінне по днешний час.

Чи се заслуга? А де признанне?

Та ми не зважаємо на признанне, а сповнюємо свої обовязки для нашого народу.

Тепер ще у нас вакації, та приходить час науки, і нам дяко-учителям треба спішитися з працею.

Збори дяко-учителів до Гейзлтон, Па., були відкликані. **Другі збори відбудуться дня 3-ого і 4-ого вересня с. р. в Скрентон, Па.,** А щоби як слід приготовитися, взивається всіх дяко-учителів, котрі належать до сього стану, щоб явились на ті збори. Не забуваймо, що в лучности сила, а коли ми всі зорганізуємось, то не будемо встидатись, але станемо на взір нашим громадянам, а зокрема молодому поколінню.

Берімся тепер всі і то щиро до праці! Бо щоб дати щось вартнійше нашій суспільности то найперше мусимо зорганізуватися в одно тіло, а при такім згуртованню зуміємо наше знанне піднести і бодай вчасти відповісти нашому завданню.

Збори відбудуться в Скрентоні при 430 Норт 7-мій улиці в галі церковній, при українській католицькій церкві.

Порядок зборів проголоситься на місці.

За Тимчасовий Комітет:

А. Лаврів,
А. Дроздяк,
Й. Петриканин.

ПОКЛИК

ДО УКРАЇНЦІВ РОГАТИНСЬКОЇ ЗЕМЛІ.

Наслідком тяжкого лихоліття, що навістило наш край, „Рідна Школа" в Рогатині опинилася враз зі своїми інституціями над берегом пропасти. Народ під вагою безмірних податків і дорожнечі паде на силах матеріяльно і культурно.

Зваживши грозу положення, ніодин з нас земляк рогатинської землі не відкажеться в так рішаючу хвилю подати помічну руку та сказати: Не дам пропасти!

Земляки, скажім собі щиро: Невже ми сповнюємо як слід свої обовязки для цеї землі, котра нас кормила і тулила до себе як мати дитину до лона?... Нам треба тій землі бажати добра і щастя, треба на ній будувати нову, гарну хату, забуваючи про всякі особисті спори! Треба нам любови, та не такої, про котру пишуть і говорять богато, а справжньої любови, котра сорочку із себе знімає, щоб нею ближнього обтулити!

Земляки, невжеж гадаєте, що як затулимо уха, то того кінця не буде чути? В історії є льоґіка, є невблагана конечність. За похибкою ідуть похибки чим раз більші й гірші; за несповнення обовязків кара. Дорогі земляки, дайте ще раз [illegible] тинської землі, деб вони не були, до одної цілі змагають і немає жертв, яких не кинули би на жертвенник Рідної Школи в Рогатині! Ми мусимо з особлившою посвятою і жертвенністю присвятитись „Рідній Школі", бо опісля могло би бути за пізно. Така постанова усіх наших організацій і так наказує грізна хвиля. Рідна Школа в Рогатині вижидає від нас великих діл, коли наш довголітний культурний дорібок не має через байдужність загинути. Нам треба подати їм поміч, бо від неї залежати-ме дальша доля нашого шкільництва, а з ним нашої будучини. Усі збірки слати на адресу: У. П. Т. „Рідна Школа", Рогатин.

Земляки з Рогатина,
Рачестер, Н. Й.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Сидір Кисілевський, парох Крогульця к. Копичинець, упокоївся 13. VII. с. р. в 77 р. життя. Імя покійника певне менше відоме загалові громадян, але зате добре знає Його Копичинеччина, де він від яких 40 років невпинно працював. Незнане українському загалови імя Небіщика тому, бо раз діяльність Його обмежувалася на Копичинеччину, а по друге він, як москвофіл, не брав участи в українському життї. Одначе й Він не був москвофілом шовіністом. Це був тип в роді Івана Наумовича, лише може ще більш ідейний та тихий. Це один з тих, які ідейністю і завзяттям багато зробили для простолюддя в останнім півстолітті нашого життя. Той вимираючий тип належить бодай згадкою в часописах задержати в памяти грядучих поколінь. Переважна часть читалень „Просвіти" в Копичинеччині і Народний Дім в Копичинцях — це діти — Покійника. Хоча він основував читальні ім. Качковського, одначе з часом всі вони перемінювалися на чит. Просвіти, проти яких покійник не виступав. А вічевий рух чи за виборчою реформою, чи в економічних справах а ріжні збори, наради — це все здебільша діло Покійника. Не було такої непогоди, яка спинилаби Його в поїздках туди, де цього вимагала народня справа. Але дійсно оригінальним методом послугувався на економічному полі, а саме при заохочуванні селян до розведення садів. Через яких 10 років він спроваджував зза границі щепи до свого саду. Селяни їх викрадали й садили у себе, про це знав добре Покійник, і як нераз зайшов до господаря і доглянув в саді свої щепи, лише говорив задоволено: „Ось і ту мої щепи". Йому залежало на тім, щоби при кождій хаті був овочевий сад. І дійсно до цього довів. Бувало й так, що він при сповіди на покуту завдавав садити овочеві дерева. Ширенням тверезости довів до того, що в Крогульці нема ніодної коршми й ні одного жида. А заглянути було в його сад: там можна побачити астрономічну обсерваторію, літний театр (Покійний займався аматорськими виставами), оподалік саду саджавки з рибою ним улаждені, за селом купальня та богато инших заведень, з яких дещо пропало в часі війни, коли його були арештували, як „небезпечного". Це була оригінальна людина, інтелігентна й енергійна, при всякій народній роботі просто безцінна, повна ріжних плянів та змагань, щоби нарід піднести просвітно й економічно. Але не знайшов він належного зрозуміння у загалу, за свою марку москвофіла та дивака, дарма, що були люди, які бачили у ньому чоловіка великої сили, волі й духа. В кожному разі Покійник своєю діяльністю дав силу вартісних вказівок для тих, що забираються до праці на народньому полі, та сіяв зерно, з якого виросло гарне й здорове збіжжя.

В. Ю. Кисілевський.

ЯК СВЯТЯТЬ ПАСКУ В КАНАДІ.

В суботу перед самим Великоднем похолоднішо. Зі сходу обернув вітер. З Атлантійського Океану, понад озера, тисячі миль надніс вітер хмари, повіяв холодом, так, що тепла сонішна яр в осінь перемінилася. На фармах зразу у всіх „палюхах" попалювали.

Холодно. Та не зважаючи на це, запрягаємо коня до „демократа" й загорнувшись добре в кожухи, їдемо оба з Іваном до уніятської церкви, віддаленої три милі, паску святити.

Мочарами вже нема дороги, треба объїздити. Демократ еластично вихитується на великих камінях, схованих у глибокій, торічній траві.

Вітер бє густим дощем у наті дерева й шумить, неначе могутня ріка.

Візок викотився на „дєнію", можна поспішити.

Біля фарми старого Сороки стоїть вже „бога" перед хатою. Від них, видно, поїде хтось з паскою.

Над мочарами нависли мряки.

При самій дорозі сидить на камені куропатва, й дивиться здивовано, куди то люди в таку негоду їздять?

Раз-у-раз перебігають дорогу малі зайчики, то в цей, то в другий бік. Їм здається байдуже, що дощ січе! Гаразд, що травка викололасся.

Виїхали з ліса на поле, ще одна миля й церковця перед нами. Під самим лісом, новенька, ще навіть недокінчена. Ціла із канадійської сосни, наче кедрова. Червона краска дерева прегарно відбиває від окруження.

У церкві засіли вже фармери, фармерки, що позїздилися з найдальших закутин. На середині горить ватра в „палюсі". Люди поскидали кожухи на лавки, посідали довкола й балакають півголосом.

— Чи тільки напевно приїде? Це-ж дванайцять миль у таку негоду треба проїхати...

Загуркотіла нова „бога" перед церквою. Народ заворушився.

А може вже?

Та ні, широко розкритими дверми входить тільки фармерка Юриха аж за „ривера"; „крайовий" кожух прикрила хусткою, в обох руках ледви таскає завиті в білі скатерті паски.

— Слава-Ісу!

— Гей кумо! А виж зразу на два роки гадаєте паску святити? — жартують знайомі.

Юриха всміхається гордо.

— Абож то багато? Та деж? Минає година за годиною, дощ бє в деревяні стіни церкви. Гутірка то оживає, то втихає.

— Чуєте кумо, до Сороки писав хтось з краю, що там голод є, — відзивається хтось стиха.

— От бідний нарід, — зітхнула Юриха.

— Іде, вже іде! — вбіг до церкви хлопчина.

Всі висипалися на дощ, побачити, чи це правда.

Далеко, леде вивначно на чорній дорозі замаячів віз. Чим раз близше. Справді священик. Закутаний в медвежий кожух, ледве очи видно.

Увійшов у церкву, зняв широченний кожух, повісив на кілок, далі скинув і плащ, сіколо палюха, роззув черевики, щоб ноги загріти.

Молодий, з буйним назад закиненим волоссям. Вихованець канадійської семинарії.

— Розкладайте паски! — показав рукою довкола, нема багато часу... ще вісім миль маю їхати. От гонять до сам Великдень! — говорив поспішно, затираючи руки.

Порозкладали паски, позасвічували свічечки. По церкві понісся дух усяких „снідів", ковбасами, печенем, але, пахучим.

Священик натягнув фелон, засвічував свічки, приніс священої води.

„Христос воскресе..." задунало по новій церковці.

В цю мить стали перед моїми очима рівні моменти Воскресення Христового... Сільський кіш з молодим стрілецьким товариством в першому році війни... Великдень під акомпаніментом гармат зпід Львова, на рідній землі... Далі Великдень на вигнанню... і тепер, на вільній канадійській землі.

Посвятили паски. Священик сказав кілька слів про Воскресення, про всі народи землі, що тепер святкують, про віру, надію, любов... Забув тільки згадати про наших батьків, що остали на „своїй" далекій землі, та може й без паски святкують...

— Пишуть листи, що голод, у старому краю... — зітхав сам до себе старий Ілля, завязуючи паску в білу скатерть, й похитав сивою головою.

Дощ трохи надстав, запала темна, непроглядна ніч.

Тихо зоїздилися „боги", „демократи" й вози на всі сторони...

В Манітобі, квітень 1925.

У ЛЬВОВІ ВШАНОВАНО ПАМЯТЬ АМЕРИКАНСЬКИХ ЛІТАКІВ.

У Львові поставлено памятник в честь трох американських літаків з ескадри ім. Косцюшки, котрі згинули в р. 1920-і, підчас битв з большевиками. Посвячення памятника прибрало характер великої манифестації в честь Американців. Є се похвальною річчю шановання полятих борців. Однак в часі спокою маємо також памятати о тих, котрі працювали над продовженням людського життя. Йосиф Трінер впроваджуючи на спродаж славне жолудкове лікарство, зване Трінера Гірке Вино, поставив собі незабутній памятник. Тисячі людей златованих наслідком нестравности, лихого апетиту, затвердження або інших клопотів жолудка, благословлять Трінера. „Трінера Гірке Вино принесло мені велике полекшу, чуюся ліпше", пише до нас пан Станіслав Тулея з Пітсбургу, Па. Попробуйте його. Ваш аптикар або спродавця має його на складі, а коли ні, пишіть до Joseph Triner Company, Chicago, Ill.

ШКОЛА АКУШЕРІЇ

ПАРАЗИТ.

Зі всіх паразитів на землі, солітер є найгірший. Позаяк другі використовують працю робітника, солітер кромі цего, що є паразитом, забирає також у свого живителя життя, підриваючи його появи. Представте собі, живити солітер з пятьдесять літ довгого, котрий висисає всі потрібні соки що Ваш жолудок витворює зі здорової поживи, призначені на витворення красної, чистої, богатої крови. Це забирає дуже коротко часу цему пірвання здоровля паціента. Жадна людина не годна жити без поживи, а солітер по просту загарбує підпкржку крови. Через день він вирветає більшо, чим приходить, а паціент мусить терпіти невказані болі і клопоти, які він спричинює. Ви не можете забити хроба в своїм жолудку, поневаж він є витревалійший від Вас. Коли зажнете отрую щоби його убити, Ви мусите убити також себе самого. Однак є чудовий спосіб увільнити людство від цего страховища, через котрого так богато людей іде в передчасну могилу. Laxtan є препарат загально уживаний. Він його не убиває лише заголомшує, опісля другі ліки Laxtan-у чим скорше його виганяють з організму. Позбувшись його, Ви можете благословити цей день, коли Ви побачили це оголошення. Ви ніколи за богато не заплатите хотяйби позбутись солітера. Замовіть повну дозу Laxtan днесь за $10.48. Продається лише у Laxal Co., 148 Laxal Bldg., Box 965, Pittsburgh, Pa. Не приймайте підробок, досягнете по правдиву річ. Дешеві ліки є шкідливі. Правдивий товар завсігди коштує гроші. Laxtan є нешкідливий навіть в случаю, коли у Вас нема хроба. Він дасть за добрий лік, чим Вам сповні ваши ви платити за похорон. На обратне поштовою додайте 25 центів окремо. За посліплатою не висилаємо. (Сорт 3)

КОРОТКА ІСТОРІЯ КОЗАЧЧИНИ

В. Карпович.

ДОЛЯ ГАЛИЦЬКИХ ПАМЯТОК В ЧАСІ ВІЙНИ.

Памятки нашої минувшини ніколи не могли величатися справдішньою опікою, наколи ми самі не постаралися о їх охорону та безпечний захист в наших музеях. Так було звичайно перед війною, а далеко гірше склалось за час війни.

Офіціяльними покровителями старини галицької землі являлися цісарсько - королівські консерватори, що під австрійською управою були справдішніми мальованими фігурами без якоїнебудь власти та матеріяльних засобів.

Супроти сього наші памятки були полишені за весь час війни своїй незавидній долі, що тяжко відбилось на них нещасних та призабутих.

За весь час війни українські памятки не мали ніякої зорганізованої та свідомої опіки, а все те, що робилося в сім напрямі, се змагання одиниць та інтересованих. Московська інвазія відрізала відразу шмат землі, загарбуючи власть, для нас зовсім невідчину, але все таки, респектуючу нашу матеріяльну минувшину та святощі народу. Над церквами не знущалися, а о скільки деяка з них впала жертвою, се звичайна, хоч сумна воєнна доля діла людської руки. На загал можна сказати, що несогірше вийшли наші памятки з московської управи — много гірше велося їм пізніще!

Для береження галицьких памяток делегувала петербурська Академія наук заслуженого директора російської колегії у Римі, а члена, Евгена Шмурла, що вскорі найшовся у Львові, уладжуючи відси консерваторсько-научні поїздки по цілім краю. Щиро зайнявся він українськими інституціями, а найбільше Товариством ім. Шевченка та „Національним Музеєм", в яких бував не рідким гостем. Памятаю його заінтересовання для научних наших публікацій, що видимо були для нього великою несподіванкою. Спеціяльно зайнявся його праці, що їх видає Наукове Товариство ім. Шевченка задля інвентаризації та досліджування нашого церковного будівництва та інших українських памяток. Для нашої научної діяльности мав він велике признання та не дуже ховався з сим, що не годиться на варварське придавлення нашого народнього життя царським режимом. Що до наших взаємин з Поляками не дуже орієнтувався, але намагався бути безсторонним; лихо було лиш в сім, що на офіціяльнім своїм становищі не міг противитися своїм властям, які не толерували Українців, а не могли ніяк найти в нас справдішніх Росіян.

Дуже радо зносився він з представниками науки, а найбільше з консерватором др. Ал. Чоловським, що мав багато зрозуміння для памяток старини. Незвичайно інтересні були спомини Е. Шмурла, списувані ним педантично з дня на день, в яких обняв він подрібно всі свої враження та помічення з українського і польського життя в Галичині. Залюбки характеризував він всі особи, з якими доводилось йому мати діло в научних справах, і під сим оглядом будуть колись цікаві сі записки. Про наукові, консерваторські та музейні справи інформувався він у Б. Януша, який і згадує про нього в своїй книжці про „Наш діло російської управи у Львові". Церковно-українським деревяним будівництвом зайнявся він так щиро, що в петербурській Академії реферував про потребу спеціяльної публікації, якої обробленя радив віддати Янушови; на сю ціль призначила Академія навіть якусь квоту, але відворот російської армії перепинив се діло.

З великим признанням, а навіть одушевленням згадував Е. Шмурло про „Національний Музей", що видко просто зачудував його багатством нашої питомої штуки і культури. Сього не сподівався стрінути у Львові. І не лиш він заглядав в тихі мури музея. „З першого дня російської окупації Львова — каже директор музея — Націон. Музей став предметом особлившої уваги. Українці йшли до нього, як до свого рідного, як до представника своєї бідної наукової та культурної праці в области давнього нашого життя не лиш галицької України, а „руєскі" приходили — одні, щоби пізнати „осередок мазепинства", а другі, щоби пізнати наш культурний доробок". Завдяки Е. Шмурлови управа музея не лиш не відчувала перепон в своїй діяльности, але навіть спромоглась на уладження інтересної вистави картин арх. Ол. Лушпинського, що представляли деревяні церкви галицької землі. Ся вистава стягнула багато цікавих, але через те мабуть дала притоку до переслідування інституції, яка колола в очі людців зпід чорносотенного стягу.

Тому серед особливо важких умов прийшлося Нац. Музеєви святкувати 10-ліття свого основання 8. марта 1915 р. „Товпа поліцистів — оповідає директор — жандармів і московських комісарів зірвала з його дверей урядові печатки, щоби перевести подрібну „ревізію. Ревідували, накладали великі печатки на поодинокі шафи та відділи, щоми „мазепинська" пропаганда не полилась з музея ріками по галицькій землі. Перетрусили все, положили нові печатки на всі входові двері, поставили знову сторожу, забрали ключі, директора відвели туди — звідки привели..."

В другій половині марта 1915 р. музей вернув до нормального життя, правда під строгим наглядом поліції та жандармерії. При тім треба згадати, що музей ніколи досі не мав він стільки доходів із вступів та продажі каталогів! В останніх днях червня скінчилось все — директора вивезли до Росії, вернули австрійські власти, а музей лишився на довго без опіки. Сторожила лиш вірна цінним збіркам А. Павликівна, а опісля і Я. Пастернак, колишній урядник музея. Директор І. Свєнціцький вернув аж в 1918 р.

Полишаючи Львів, Москалі мали намір забрати з собою і наші музеї, та не стало часу. З власної волі спакували лиш „дудикевичівські" братчики з Ставропигії свій цінний архів та багатий музей і вивезли все до Києва, чи Ростова н. Доном, де і досі все зберігаються наші найцінніші памятки, які — хто знає — коли вернуть на своє місце. На щастя, сей музей був дуже точно зінвентований та публікований в просторім каталозі д-ра І. Свєнціцького і в давніщих реєстрах та описах А. Петрушевича, д-ра І. Шараневича і інші. Сей спис облегшить значно евентуальну ревіндикацію наших памяток.

Також тяжка буде справа зі забраною в Перемишлі владичою митрою, переробленою зі корони, прислано королеві Данилові папою Інокентієм IV. на коронацію в Дорогичині в 1253 р. По здобуттю Перемишля Москалі вивезли її дня 2. червня 1915 р. в Петербург і не знати, що нині з нею діється. Се незвичайно цінна памятка і тому не можемо залишити ніяких змагань, щоби її видобути з поворотом для скарбниці перемиського катедрального Собору. Ся мітра звісна є з ріжних рисунків, але найкраще представляє її кольорова картинка, видана з нагоди її виведення Москалями, а зроблена з портрету владики Чеховича кисти А. Скрутка, що малював мітру з оригіналу.

З львівських збірок потерпіла бібліотека Наук. Тов. імени Шевченка, перевезена якраз з початком війни з „Академічного Дому" на ул. Чарнецького. При ревізії розкинуто картковий каталог, деякі книжки та рукописи, так само, як і в „Нац. Музеї", де згинуло також дещо книжок. Велику шкоду потерпів митрополит Андрій Шептицький, якому забрали Москалі великий родинний архів, зложений з величезної переписки, що сягала ще середних віків по нинішні вже часи. Були проби ревіндикувати архів, але хто знає, чи верне він ще коли до свойого власника. Була би се одначе велика і непомірна втрата, бо згадана переписка се першорядний історичний матеріял, досі незнаний і невихіснуваний. Тому треба буде в відповіднім часі упімнутися за ним, як і за архівом Ставропигії, короною Данила та иншими нашими памятками.

Зовсім розграблено бібліотеку „Академічної Громади", що містилася в „Академічнім Домі". Москалі звалили її на купу, палили книжками, кидали їх під коні, а опісля з гноєм закопали на огороді. Поодинокі книжки з печатками товариства бачив я розкинені на вулицях Мохнацького та Супінського, а також в руках деяких мешканців сих сторін. Вратувати повелось ледви дещо з цілої бібліотеки.

З приватних збірок постигла незавидна доля гарну бібліотеку, рукописи, приготовані до друку праці та цінний матеріял Мих. Возняка, зібраний ним до історії української літератури і культурного життя. Те саме постигло бібліотеку історика проф. Ст. Томашівського, якому згинули теж ще й рукописи кількох праць. Таке нещастя лучилося і кільком иншим нашим ученим.

Сумна доля стрінула одну з найбільших українських бібліотек, а саме бібліотеку „Народнього Дому" у Львові. Перед самою війною перевезено її з „Народнього Дому" до нового будинку при ул. Курковій. Війна не спинила розпочате впорядковання цеї бібліотеки. Прийшла московська інвазія, а відтак відворот. Разом з архівом та музеєм Ставропигії задумали москвофіли вивезти і сю бібліотеку. Навіть спакували кілька полиць, але остаточно задля недостачі часу оставили цілу бібліотеку в порядку. По повороті австрійських властий обняв заряд інституції з рамени уряду комісар поліції А. Смулка, що старався оберігати книжкову скарбницю. Аж з початком 1916 р. велике нещастя постигло неоцінені книжки. Військовий заряд постановив опорожнити льокаль (три поверхи) бібліотеки та перемінити його на школу для інвалідів. Самі книжки мали перевезти до сутерин намісництва і зложити там в депозиті. Була се велика небезпека для збірки, що вже перед адміністрацією Смулки потерпіла значні втрати задля недостачі якої-небудь опіки. Автограф одного з найзнаменитших творів Шевченка найшовся на вулиці в руках дитини сторожа і лиш припадково вратовано його, — а скільки инших річий згинуло!

(Дальше буде).

ПОЗІР! ПОЗІР!

Сим подається до відома всім нашим читачам, що присилаючи до поміщення ріжні оголошення до часопися „Свобода", треба рівночасно враз з оголошенням присилати і належитість за нього. Щоби читачі могли орієнтуватися яка належитість має бути прислана враз з даним оголошенням, будуть ласкаві за кожде написане в оголошенню одно слово числити 2 цт. коли таке оголошення має 30 або більше слів. За оголошення котрі не мають 30 слів платиться 50 цт. за раз. Виняток творять лишень відділи У. Н. Союза, котрих оголошення мають бути підписані місцевим урядом відділу. Всі оголошення мають бути присилані до адміністрації „Свободи" 5—6 день перед днем оголошення їх в часописи, так що коли вимагала цего потреба, бути час порозумітися зі стороною. Стороною котрі не схотять пристосуватися і придержуватися повисших правил, не можуть відтак нарікати на нечесность, що невміщено їм оголошення.

Адм. „Свободи".